

Mgr. Michaela Molková, *Slovo jako zbraň. Projevy nacionalismu ve vybraných českých novinách a časopisech 19. století. Disertační práce.*

Ústav historických věd Fakulty filosofické University Pardubice, Pardubice 2017. 191 s.

Školitelka: doc. PhDr. Jana Bartůňková, CSc.

Posudek oponentky disertační práce

Cílem disertační práce Mgr. Michaely Molkové bylo sledovat konkrétní projevy nacionalismu ve vybraných jazykově českých tiskovinách 19. století a zaměřit se přitom především na persvazivní funkci zkoumaných textů. Práci strukturují historické mezníky 19. století, které korespondují s vyhraněnými společenskými událostmi, tedy např. roky 1834, 1848, 1867, 1871, 1880, 1895 aj. Svě původní zaměření lingvistky kolegyně Molková nezapřela, neboť si ve své práci všímá též proměn jazyka a stylu jednotlivých vybraných textů a v článcích vztahujících se k jazykovému nacionalismu posuzuje jejich míru a způsoby vyjadřování expresivity a emocionality.

Práce má dobře zvolenou strukturu – je členěna do šesti poměrně rozsáhlých kapitol, přičemž v páté kapitole nás autorka seznamuje se zvolenou metodou výzkumu; zdůvodňuje zde mj. výběr periodik a jejich ročníků, výběr metody, charakterizuje funkce publicistického stylu, vymezuje termíny argumentace, propagace a agitace a charakterizuje jejich výstavbové prostředky. V poslední kapitole se pak věnuje vybraným periodikům, jimiž byly osvětově-literární časopis *Květy*, politický deník *Národní listy* a nejstarší český dosud vycházející odborný časopis *Časopis společnosti vlastenského Museum v Čechách* (autorka ho sleduje v období, kdy nesl název *Časopis Českého museum* a od roku 1855 *Časopis Musea království Českého*).

První z kapitol má charakter úvodu do problematiky a přehledu bádání, které jí až dosud bylo věnováno. Druhá kapitola je kompilační, zobrazuje obecně známé skutečnosti politických dějin a slouží k zasazení výzkumu do historického kontextu. Třetí a čtvrtá kapitola jsou přehledové, první z nich zprostředkovává pohled na vývoj pojmů národ a nacionalismus v dějinách a druhá se věnuje vývoji české žurnalistiky od počátku až do konce 19. století. Řazení kapitol se může na první pohled jevit jako méně obvyklé (metodologická část práce tvoří až pátou kapitolu), nicméně – vzhledem k novému uchopení tohoto již poměrně důkladně zpracovaného úseku českých dějin – nepostrádá svou logiku. K práci patří i poměrně stručný, ale hutný úvod, obsahující všechny nezbytné informace, a syntetizující závěr.

V úvodu, který analyzuje využitou sekundární literaturu, prokazuje autorka dobrou znalost nejen produkce české, ale i německé proveniencí. Druhá (*Přehled zostrování vztahů Čechů a Němců v českých zemích v 19. století v souvislosti s historickým a politickým děním*) a čtvrtá (*Stručný přehled dějin žurnalistiky; zde autorka věnuje pozornost i významným postavám české žurnalistiky*) kapitola mají kompilační charakter, autorka zde prezentuje fakta snad až notoricky známá, nicméně jejich předestření je nezbytné jako gnoseologický základ zkoumané problematiky.

Za zdařile zpracovanou považuji třetí kapitolu s názvem *Proměny pojmů národ a nacionalismus*. Autorka zde zvolila kombinaci chronologické a komparativní metody, která jí

umožnila sledovat problém vývoje pojmu „národ“ a „nacionalismus“ v *dlouhém trvání* a jednotlivé etapy porovnávat. Přesto bych si zde dovolila formulovat jeden dotaz:

na s. 34an. M. Molková uvádí, že třetí fáze studia dějin nacionalismu začala v roce 1983 a její začátek spojuje s vydáním knihy *Představy společenství* amerického historika Benedicta Andersona, který definuje národy jako „společenství vytvořené v představách“. I když o významu této práce pro dějiny nacionalismu nelze pochybovat, bylo by možná dobré vysvětlit, jaký ohlas měla kniha v Evropě a potažmo v českém prostředí.

V páté, metodologické kapitole se uchazečka věnovala mj. zdůvodnění výběru časopiseckých titulů. Šťastně zvoleným metodickým východiskem je zde persvazivní funkce novinářských textů, tedy funkce, která jako kategorie historické analýzy nebyla až dosud ve větší míře použita.

Šestá, sedmá a osmá kapitola jsou pak věnovány analýze vybraných časopisů – *Květu*, *Národních listů* a *Časopisu Českého muzeum*, přičemž autorka kategorie persvaze důsledně používá. Využití uvedené kategorie jí nabídlo nečekané interpretační možnosti, jichž M. Molková beze zbytku využila, aniž by ztratila ze zřetele širší historický kontext zkoumaného problému (zde velmi obratně zúročila poznámkový aparát, takže text, přes bohatost i dílčích informací, netratil svůj kompaktní charakter). K přehlednosti kapitol přispělo rovněž rozhodnutí zaměřit se v případě *Národních listů*, jež byly především politickým periodikem, na profilující události druhé poloviny 19. věku (vznik Rakousko-Uherska, položení základního kamene k Národnímu divadlu, fundamentální články, Stremayrova jazyková nařízení, punktace, Národopisná výstava československá).

Jen škoda, že autorka nevyužila možnosti, která se doslova nabízela: pokusit se o komparaci formulace a geneze daného problému v české žurnalistice alespoň s některými tituly žurnalistiky německé. To by mělo být předmětem dalšího výzkumu.

Jazyková stránka spisu odpovídá nárokům kladeným na tento typ kvalifikační práce: autorka se vyjadřuje, jasně, úsporně a přesvědčivě. Až na skutečně zanedbatelné výjimky (na s. 165 název kapitoly uvedla jako *Časopisu českého Museum*, tato podoba je rovněž v obsahu; možná, že zde vypadlo slůvko „analýza“) je práce prosta překlepů a je bez gramatických prohřešků.

Některé formulace vyžadují ovšem vysvětlení:

- Patří sem poněkud zkratovitě tvrzení, že „pro německý fašismus, jehož významným představitelem je Max Hildebert Boehm, je nejdůležitější společná rasa. Podle zakladatele italského fašismu Benita Mussoliniho je stát tvůrcem národa.“ (s. 8). M. H. Boehm asi nebude nejvýznamnějším představitelem německého nacismu a Benito Mussolini nebyl (aspoň v nejúspěšnější fázi svého života) valným teoretikem.
- Také kancléř Klemens Metternich (s. 12 – 13, poznámka č. 32) by si možná zasloužil hodnocení založené na novější literatuře, než je *Ottův slovník naučný*; už proto, že pohled na tuto významnou postavu středoevropské i evropské politiky se v uplynulém dvacetiletí radikálně proměnil, a to i v české historiografii.
- Skutečně se *Národní listy* a *Květy* obracely k „lidovým vrstvám“ (s. 58)? Nebylo by tedy dobré pojem „lidové vrstvy“ definovat?
- Informace o platu Františka Ladislava Čelakovského (s. 62) platí patrně pro roční mzdu?

- Protože román *Consuelo* (s. 85 – 85) psala George Sand ve 40. letech 19. století (vyšel roku 1843), myslím, že tvrzení, že „jako Francouzka chápe podstatu vztahu Čechů a Němců, protože Francouzi měli v jistém smyslu problém ve vztahu k Němcům“, není zcela na místě. K prohloubení nacionální zášti vůči (už jednotnému) Německu dochází ve Francii až po roce 1870, kdy se stává konstitutivním prvkem nejen francouzské politiky, ale i francouzského veřejného mínění.
- A poslední drobná výhrada: škoda, že se autorka nerozhodla pro poněkud rozsáhlejší anglické resumé – vždyť stačilo přeložit závěr, aby si případný česky nečtoucí zájemce dokázal utvořit představu o zaměření a přínosu její disertační práce.

Přes výše uvedené podněty považuji disertační práci Mgr. Michaely Molkové *Slovo jako zbraň. Projevy nacionalismu ve vybraných českých novinách a časopisech 19. století* za originální přínos k dějinám, formování a podobě českého nacionalismu v 19. století. Je zpracována na základě dostatečného korpusu pramenů a literatury. Při práci s nimi prokázala autorka schopnost kritického myšlení i interpretace a zvolila metodu, která se mimořádně osvědčila.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Hradci Králové, 28. září 2017

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

